

Articles a *El Poble Català*

Lluís Domènech i Montaner

ETSAB —10/23

breus

breves

L'Art en l'Institut d'estudis catalans

Senyor don Santiago Gubern, president d'Hisenda de la Diputació.

Estimat amic: A la justa demanda de que s'atengui a la cultura més general, a la d'ensenyansa pública, restringint, reduint el desorde econòmic de la cultura d'uns quants en que hi entra per molt la vanitat y l'interés personal, se contesta per un dels que fan y abusen del desorde ab la difamació y la calumnia personal y d'institucions respectables. Es l'imposició de l'abús interessat pel temor a la difamació dels que poden y deuen corretgirlo. Això en el periodisme té un nom repugnant, y ho es més fet per subjectes constituïts en autoritat. Descalifica a les persones que l'usen. Solament una debilitat en el compliment del dever, podria tolerarho, cobrint l'abús ab el silenci.

Jo espero que la Diputació, pera bé y persistencia de l'obra de cultura, tallarà aquests abusos que es ja públic que la tenen en dèficit cada dia creixent.

Afortunadament en l'Institut d'Estudis Catalans hi ha un fons de persones entenimentades y solament a debilitat de caràcter se pot atribuir que un parell d'inconscients en art y administració, se'n hagin fet amos y senyors y, per vanitat personal, l'hagin portat ont se troba. Ho dic llealment y per la llarga pràctica meva y dels meus en qüestions editorials y de llibreria: pera acabar la publicació de les obres empreses fins ara a costa de la Diputació necessita aquesta més de cent mil duro. De l'any passat solament n'hi ha trenta mil confessats de gastos, però són molts més.

Els tres mil duros en que s'han pressupostat els gas tos d'estudis catalans pera el present any, són una gota d'aigua. No hi ha consignació

ni capital en els pressupostos provincials pera respondre del gasto a que'ls han compromès.

Un volum qualsevol sense ilustrar o mitg ilustrat dels que publiquen costarà mil cinc cents o dos mil duros; un volum regularment ilustrat tres mil, o set o vuit mil duros, y en tenen publicats, comensats o compromesos, vuit o més. Un sol quadern de les pintures murals, ab els originals compresos, costarà de mil tres cents a mil cinc cents duros y l'obra tindrà de tenir de trenta a cinquanta quaderns. Les dietes d'un any dels vuit individus de la Comissió si aquesta funciona, s'arrimen a valer dos mil duros. Una sola de les excursions ha costat de set cents a vuitcents duros, confessats. Ara comptin els llibres a comprar, els treballs especials dels individus de la Comissió que també reglamentàriament se paguen; comptin gastos d'administració, secretaria y servei, afegeixin els trenta mil duros gastats l'any passat y vegin si'm quedo curt en els cent mil duros compromesos. Y tot just comensem.

Y en tant, cauen com pluja menuda càtedres d'ALTS ESTUDIS y pensions de totes menes. No hi ha oncle ni amic d'una mica de visu que no hi tingui dret, ab sou de catedràtic de veres al menys.

L'import de lo gastat y compromès extrañarà als mateixos autors. Es el «colmo» de la lleugeresa y d'una inconsciència econòmica de «parvenus» que contracten y ordenen els pagos sense saber ont van.

Però, valen la pena les obres empreses, quan l'ensenyansa pública en tota mena d'escoles està indotada, pera sacrificar aquesta cultura positiva an aquella més aparatosa? Hi ha en els que se les han empreses, carregant de gastos a la Diputació, el desprendiment personal, l'abnegació que l'obra de cultura, particularment en el nostre país, exigeix y per la que molts hem fet grans sacrificis?

No, de cap manera.

Han comensal els que tal fan per assignarse a sí mateixos dietes dobles o triples de lo que's paga per llissó a un mestre superior; de quatre obres que's publiquen, les tres se les assignen modestament a sí mateixos. Se donen el luxe d'estampar el seu nom al davant de grossos llibres que han de costar al comú, sense autorisació

suprema, vint o trenta o cinquanta, mil duros y a gran cost fan excursions d'exploració prèvia de les obres que ja publiquen.

Y lo pitjor es que les tals obres ni tant sols són fetes, perquè no poden esserho, per més que una d'elles l'hagi admès un jurat d'amics en el repartiment d'un premi, retribuit ja pera que'ls autors se'n poguessin subvencionar la publicació sense ésser més gravosos al comú.

Els mateixos autors en la Memoria de la Junta d'Estudis Catalans que s'acaba de publicar, declaren que han fet l'exploració, nova... pera ells, de dues grans comarques y que n'han dut trenta iglesies inèdites; que han de fer l'exploració d'altres dues comarques... No són dues, són deu o dotze, mitja Catalunya, la que desconeixen. Y no parlen més que de monuments religiosos. L'exploració dels civils, militars y sepulcrales y de les pintures murals està encara molt, incomparablement més atrassada.

Com pot ésser una obra sèria feta sobre una cosa que's declara no explorada? Serà un apilament de coses velles conegudes y d'altres que a l'atzar vagin sortint, sense pla ni idees certes de conjunt.

Fòra de tres o quatre estampes, tota l'obra d'art fins ara publicada no honra pas a la Corporació Mecenès. Es de lo més vulgar que de les nostres tipografies hagi sortit y artísticament mal entès. No està a l'altura de lo que per tot se fa y de lo que aquí's pot fer.

L'elecció del fotogravat reticulat vulgar, vago y brut, gris y negre, confós, es un disbarat aplicat com s'ha fet a les monedes. Semblen una col·lecció de cabotes de clau. No s'hi veu res. Aplicat a objectes d'art, se fa depressa y relativament barat, bo pera edicions de gros públic però es inaguantable com d'efecte artístic; no té dar ni obscur ni profundetat, sembla un canyamàs. No es digne d'una obra de Corporació oficial. Els dibuixos a la ploma són ingrats, vacilants, d'un aprenent o d'un fadrí esguerrat. Els clixés fotogràfics, mitjans y dolents van a la reproducció tal com venen sense retocs ni refinaments; els fotogravats, igual. Es una obra d'aficionats.

La fotogravura, l'aiguafort, el reticulat invisible tirat al tòrcul, la fototipia retirada a tòns, el gravat autogràfic finament retocat, tots els

procediments verament artístics empleats en obres d'aquesta mena són ignorats pels que dirigeixen la reproducció.

La part editorial es també un desastre. Se parla de vendes «fabulosas», totals... de dotzenes d'exemplars. Quina cultura farà tot aquest car paper podrintse en un magatzem?

Fins els detalls més elementals hi són desconeguts. El segell de l'institució es un Sant Jordi copiat de l'italià passant per l'anglès, quant tants hermosos n'hi ha catalans, y porta l'escut, l'escut primitiu del comtat de Barcelona! ab un disbarat garrafal heràldic, l'esmalt y el metall girats: la creu d'argent en camp de güella. Així està senyalat pel clar y obscur y els ratllats.

L'institució d'Estudis Catalans s'ha de salvar y conservar, però reformantla ab orde, enteniment y saber y traientne l'egoisme y les pretensions que hi governen.

LL. DOMENECH Y MONTANER

En defensa de l'Escola d'Arquitectura

Ab pretext de la discussió anterior renega de l'escola mare, respectada d'extranys y enemics, un dels fills, ab més benèvol favor tractat y la deshonra ab falses imputacions.

La gestió meva en la mateixa càtedra que era ahir públicament adulada per ell mateix en diaris y revistes, repetides vegades, en «La Vanguardia», en «La Veu», en la «Hispania», es avui calumniada. El que s'aixoplugava sota'l modest prestigi que aquella gestió en l'ensenyansa pública havia fet, aquell que en els actes més transcendents de la vida y de la família s'amparava d'aquell prestigi, avui el bescanta y el nega, falsejant fets presenciats per centenars de persones.

Sento invencibles llàstima y menyspreu alhora pel que no estima y venera fins les parets, modestes o luxoses, entre les que ha passat els anys primaverals de joventut, ont ha obert l'intel·ligència y el sentiment a les il·lusions del pervenir, a l'ambició generosa del saber y de la gloria; pel que no somriu y excusa'ls defectes, les deficiències, les debilitats dels que han regit sos primers passos, dels mestres que li llegaven tot lo que posseien, molt o poc, pobreses o riqueses de saber, tot lo que havien adquirit segons llur poder de bens intel·lectuals en el treball de tota una existència.

Són ben petites ànimes d'artista aquelles en que no hi caben aquests amors, sinó mesquines coses: egoismes, enveges y vanitat. No hi poden tampoc tenir ferma arrel empreses grans y generoses d'art, de saber y de patria. Així claudiquen en elles y se venen a baix preu, així s'hi ressequen y s'hi tornen raquíiques ben aviat les florides en l'arbre corcat que no ha ja de llevar fruits.

La nostra escola de Barcelona, modesta com es, reb seguidament testimonis de

consideració, arreu. Es un dia la de Madrid que li demana positius fotogràfics d'obres dels seus mestres y deixebles pera projectar los en ses llistons d'art modern, es altra vegada en les conferencies de la Sorbona aont llueixen, o les inserten el «Art decoratif» de París ó «The Academy» de Londres. Darrerament era'l doctor Vogel que desde Alemanya'm demanava una colecció de fotografies ab semblant objecte.

Té l'honrosa confiança de propis y estranys. No hi ha missió, jurat ni tribunal de la seva especialitat en el país, tant de la capital de l'Estat, com de les provincies catalanes y de Barcelona, ni assumpte de suma confiança, en que no demanin el seu personal com àrbitre fidel y seré en el judici de serios interessos o del pervenir de lcs persones y institucions.

Fruit de la seva institució, dels seus mestres y deixebles, són aquestes noves construccions que omplen el plà de Barcelona que són l'orgull nostre y l'admiració dels forasters.

En sa historia de quaranta anys té, entre'ls alts serveis fets al país, un de mundial fama y pel que tot bon català deu guardarli, encara que res més hagués fet, fervorós respecte. L'Escola d'Arquitectura, els seus mestres ab el seu director al cap, don Elies Rogent, van fer, van improvisar, van salvar del fracàs l'Exposició Universal de l'any 1888.

Caiguda l'empresa que l'havia comensada, ab el descrèdit consegüent de Barcelona, en mitg de la cridòria general, va acudir l'alcalde de bona memòria, en Rius y Taulet, a l'Escola d'Arquitectura posantli com un dever alzar del fanc aquella Exposició en que hi anaven el nom y la honra de la ciutat. L'Escola acudí a la crida patriòtica; quedaven pocs mesos; tot se va tenir de fer de cap y de nou; projectes, sistemes de fundacions, sistemes lleugers de coberta de ferro, tot inventat, improvisat, pera'l càs apuradíssim en que'ns trobàvem. A les nostres ordres els obrers catalans feren aquells alardes de construcció pels que reberem testimonis d'admiració dels pobles més avensats del món. A l'endemà d'oberta l'Exposició, sense cap recompensa honorífica ni material, retornàrem els mestres de l'Escola a la massa de la multitut, però desde allí tinguérem l'orgull de veure com reunides les esquadres del món, en salves estruendoses, enviaven a la nostra

ciutat l'aplauso universal pel nostre esforç guanyat.

Ara un sobrevingut¹ ve a donar lliçons de mecànica al mestre que va inventar les armadures, les encavallades de l'Exposició y la bastida del monument de Colón, a l'home a qui en els cassos apurats y difícils acudeixen sense avergonyir-se de rebre lliçons y li cedeixen el timó en les seves obres mecàniques, els millors arquitectes de Madrid, de Barcelona, de tota Espanya. Li ensenya una cosa nova, el descobriment del Mediterrani, l'estàtica gràfica, fàcil com un veritable joc de criatures en matemàtiques.

Al mestre de construcció, un home en qui s'ha resumit la pràctica avensadisma de tot un segle, una família de meritíssims constructors, a l'home de sòlida ensenyansa, erudit, estudiós, el més estricte y exacte en el compliment del seu deure, també'l corretteja. El que'l bescanta hi podria aprendre moltes coses, no ja de la seva classe, sinó d'art y història y ciència, y entre altres de caràcter moral, la modestia.

Als professors de projectes, dos agotats, segons aquest don Pedancio, han anat a parar, sense sol·licitar-los ni necessitar-los, quatre dels premis moderníssimament concedits per la ciutat anyalment als nous edificis y establiments més originals y ben compostos. ¡Quina llàstima, pera aquests bons senyors que no'ls llueixen! Tant goig com hauria fet al peu d'una làmina, no més de «L'Oeuvre» de l'articulista, si n'hi hagués tingut alguna, el retol en francès: «Grand Prix du concours de la Mairie de Barcelona 190...» ¡Quin reclam perdut!

El professor de qui més malament parli l'article difamador, que més malament expliqui segons ell, en una contenció pública descompondria al pretencios «sub leader» parlamentari. Que no es lo mateix parlar vagament en diaris de les coses, que mantenir el contrast diari de deixebles que l'entenien y el judiquen, cenyit a matèries concretes, sobre la tarima, y a la pissarra.

No vui fer retrets personals sobre aquest punt al difamador, perquè en mi no seria noble y an ell haurien d'amargar-li crudelment.

En lo que a mi's refereix es l'article una farsa. No hi ha tal petrografia a la Escola; el nom fa bonic y es pedantesc, però no es a l'Escola. A

l'assignatura de Aplicacions s'hi expliquen no més pedres de construcció. De tota mena d'aquelles pedres n'hi ha numerosos exemplars a la vista dels alumnes. Encara avui a la meua classe estic materialment voltat de les mostres de pedres y marbres que'm servien quan estava encarregat d'aquesta ensenyansa. El catedràtic esquírol que me ha sortit creguin que no s'hi entendria y que no coneix ni per les cobertes les teories y obres més avensadcs, angleses, franceses y originats que formaven els dos cursos que jo ensenyava. Sabia «las generales de la ley»; ara ben segur que ni aixó. Si les hi presentessin, les més de aquelles obres, ni de llegiries sabia.

El laboratori d'assaigs y fotografia'l vàrem montar quan vaig entrar jo de director y en Gallissà d'auxiliar. El s professors hi treballen quan poden y els hi sembla bé; els deixebles no. Seria inútil pedanteria pretendreho. Ab vuit hores y mitja diàries de classe y les d'estudi corresponent poden anar després al laboratori? Això ha d'esser una especialitat. A més no saben prou química.

Al laboratori de fotografia jo hi he revelat y desenrotllat centenars de clixés. Tretes d'ells li he vist fer moltes projeccions an aquest mestre Ciruela sense que's dignés dir que no eren seves, sinó de l'Escola.

La desacredita a l'Escola, però'n pren lo que pot. Fa pot aquest senyor tant pretenció va apropiarse uns treballs sobre l'art romànic a Catalunya, fets per senzills alumnes a la meua classe. Subrepticament, sense permís dels autors ni de l'Escola, els va sustreure de l'arxiu valentse de la bona fé d'un auxiliar: Els porters de l'Escola van tenir d'anar a reclamarshi y trèurelshi de casa. Després va tenir gran empenyo en tornalshi a tenir. El s va fer reclamar particular y oficialment per medi de la Diputació... ell un mestre, un especialista en la matèria. Fa massa honra a una Escola tant dolenta.

També'ns ha volgut ensenyar que devíem fer copiar la fauna y la flora del natural, precisament en aquesta primavera, quan les taules de la classe floreixen cada dia ab cent colors que'ls actuals alumnes s'esforsen en policromar y estilar sobre'l paper. En deu haver sentit parlar y se fa'l desentès y ens en ofereix l'invent.

Efectivament, al seu temps no's copiava la fauna y flora més que d'emmotllats de guix y d'estampa. Els alumnes no venien prou preparats, no sabien prou de dibuixar. Té raó, la copia d'estampa'ls viciava, algun no se'n sabia desvesar, fins en l'exercici de la carrera.

Tot va progressant. Un alumne qualsevol de la classe de composició d'ara, per exemple, no diria les barbaritats tècniques y econòmiques que ell estampa a propòsit de l'hospital de Sant Pau. Saben els alumnes que'ls hospitals moderns de Nova York costen a vuit y onze mil dollars per llit de malalt y el Boncicault de París de vinticinco a trenta mil francs. De consegüent saben que'l de Sant Pau que ab 250 o 300 llits costarà 400,000 duros, es econòmic. Saben que un malalt costa de mantenir en un hospital modern al menys mil pessetes l'any, que en la beneficència a casa, si'l malalt en té, costa'l doble y que de consegüent es una barrabassada tècnica y administrativa dir que ab els estalvis de la renda de la decoració exterior de Sant Pau, deu o dotze mil duros de capital, se podrien mantenir 300 malalts. Ab tota la renda dels quatrecent mil duros de cost de tota mena d'obres, que podrien podrir 16 mil duros anyals, s'hi podrien mantenir no més uns quaranta malalts a casa seva.

Finalment saben que la caritat y l'higiene moderna nos contenten ara ab dipòsits mataderos de malalts. Al cèlebre hospital St. Thomas de Londres s'han decorat les sales de malalts ab plaques de Minton representant contes populars y faules. Artistes dels millors de París se complauen ara també en decorar ab les seves composicions les sales dels hospitals pera donar als malalts motius de distracció en la seva trista estada; es un moviment humanitari general.

Es un original representant de Barcelona'l que'ns ha sortit; pateix la malaltia de la difamació de tots els seus conciutadans. El seu odi ha corregut tota la escala social. En la Junta de vocals associats y en l'Ajuntament parla ab despreci dels comerciants anomenantlos revenedors de pinzells y escombres, dels fabricants, dientlos samarreters, dels propietaris, tractantlos de miserables, dels obrers dient als reprementats que han elegit, regidors dels pobres; desde la comissió de Museus tracta als artistes d'ineptes y per concepte semblant no admet els arquitectes en l'Exposició de Belles Arts. En el Congrés rebaixa la

representació de Barcelona ab la riota universal ab que es rebut un conte vell y tonto d'una flauta màgica ab que ha de fer ballar tota la representació nacional.

Y no es lo pitjor l'atreviment atrabiliari de la paraula y de la ploma; darrera d'aquest hi ha una debilitat d'ànim, una por incalificables. Són llegendaris els seus amagaments y disfresses, les corregudes, les fugides y els seus èxodes previsors, després d'una etzegallada de boca o ploma.

Les seves conviccions no són més fermes; en quan el vell reconsagrat catalanista tè ocasió d'exibirse en un banquet o corteig reial, no hi falten les seves genuflexions grotesques de cortisà d'opereta bufa.

A la galeria de difamacions de que es autor hi faltaven ara'ls seus mestres y els hi ha posat ab la pretensió d'aterrarlos.

La soperbia vesànica es un cas comú en els cervells mediocres, alsats accidentalment a llocs que creuen preminents. La malaltia s'exteriorisa per accessos semblants del geni y la voluntat mal educats en un medi incivil.

LL. DOMENECH Y MONTANER

ETSAB breus – breves és una
col·lecció de lectures editada per

ETSAB Escola Tècnica
Superior d'Arquitectura
de Barcelona